

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука "Аз Буки"

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
Педагогика**

Българско научно-педагогическо и методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

**Чуждоезиково
ОБУЧЕНИЕ**

Научно-методическо списание
• година XXXV, 2012 • киевски 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

21

26 МАЙ –
1 ЮНИ 2016 г.

Как да мотивираме новаторите

Откъс от „Мотивацията на учителите за приложение на нови образователни идеи“

Радка Василева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

1. Изследователският въпрос

През последните години различни автори публикуваха множество системи, процедури, теории и модели, за да помогнат за разпространението на идеята за необходимостта от професионална и личностна квалификация не само на учителите, но и на всички съвременни хора през целия живот. Малко са изследванията, които обаче помагат да се разбули тайната на един феномен, който може да бъде дефиниран като „мистерията на мотивацията за реално прилагане на получената нова квалификация на работното място“. Посредством лични наблюдения, споделени от много директори на училища и учители, се налага една нагласа сред по-голяма част от учителите да посещават много курсове за квалификация, но по-скоро рядко, отколкото често, реално и дълготрайно да прилагат наученото в практиката си.

Потоъкът от многообразни, вариативни и понякога уникални квалификационни предложения към учителите продължава да нараства все повече, но аз, като изследовател, исках да открия еднозначен и конкретен отговор на въпроса: „Кога един нов образователен конструкт (най-общо казано) има вероятност да бъде приложен в практиката?“.

Може би защото никога не е интервюирал учителите, които прилагат иновации в работата си, за да може след това да се направи систематизирано сравнение на техните отговори с отговорите на онези, които предпочитат да работят, използвайки традиционно наложилите се модели на преподаване и обучение.

Заглавието е на редакцията

www.pedagogiy.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева
E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogiy@azbuki.org

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 2/2016:

УЧИТЕЛЯТ И УЧИТЕЛСКАТА ПРОФЕСИЯ
Учителят и учителската професия / *Лиляна Стракова*

Педагогическото образование на учителите в България в контекста на хербартианството / *Албена Чавдарова*

Учителят и учителската професия – реалности и предизвикателства / *Лиляна Стракова*

Съвременната професионално-педагогическа подготовка на учителя – между обществото, държавата и университета / *Сийка Чавдарова-Костова*

За учителската професия, „професионализацията“, „пролетаризацията“ и аргумента

„Така е в чужбина“ / *Вася Делибалтова*

Мотивацията на учителите за приложение на нови образователни идеи / *Радка Василева*

Професионално-личностният профил на съвременния учител през погледа на студентите / *Снежана Янакиева*

Автономията като принцип за организационна идеология в различните управленски школи / *Ваня Кастрева-Монова*

Директорът на училището – симбиоза между мениджър и лидер / *Елеонора Лилова*

Приоритети в европейските образователни политики / *Вася Ликова-Арсенова*

Мултиекипност и синергизъм при работата на учителя с деца и младежи със специфични потребности / *Моника Богданова*

Ролята на училището и учителите за половото възпитание на децата и подрастващите / *Берджухи Лефтерова*

Учителят и учителската професия / *Ели Пеицерска*

ЧУЖДЕСТРАНЕН ОПИТ

Разработки електронных учебных пособий для дистанционного обучения как ресурс повышения качества образования / *Гулрайхан Жантеева*

Особенности преподавания русского языка и литературы в художественной школе / *Ж. Даныбаева*

СПОДЕЛЕН ОПИТ

Психогимнастиката за опазване психичното здраве при 5–6-годишните деца / *Любимка Габрова*

НОВИ КНИГИ

Нова динамична модификация в границите на „Аз-концепцията“ на математическото моделиране / *Яна Рашева-Мерджанова*

Никой (извинете ме, ако има подобни изследвания, с които не съм се запознала) не е дал възможност на иновативните учители да споделят своя опит като учители, които работят по нов начин. Твоят да открием какво точно е накарало точно тези учители да променят работата си.

Да се открият учители, прилагащи в практиката си научени по време на квалификация модели, се оказва нелека задача. Затруднението произтича най-вече от необходимостта да се гарантира, че новопридобитото знание не е приложено само като единичен опит и после е преустановено неговото използване, а се е превърнало в обичайна професионална дейност. Собствената ми практика обаче разкри подобна възможност, след като започнахме да прилагаме в няколко училища в София образователна грама (Василева, 2014).

Вече трета година в тези училища се разгръща постепенен процес на приложение на грама модел, който е предназначен за ученици от начална училищна възраст. Това не е квалификационен курс, който дава сертификат на учителите. Досега не е включван в университетска програма за допълнителна квалификация, нито в системни курсове за следдипломна квалификация. Позволявам си да го определя като типичен пример за обучение на работното място, който дава компетентности на учителите в ролята им на грама учители. В този съвместен работен процес между екип от външни на училището лица от сферата на висшето образование, театъра и учителите се осъществява на практика поставянето на образователно представяне с целия клас в рамките на учебната година по тема от образователното съдържание, което се изучава в училище. Разбира се, учителят е този, който би трябвало да е във фокуса на новата работа.

В рамките на първата година аз с екип от сътрудници, състоящ се от професионален педагог, студенти от неформално образование, които са на практическо обучение в театър „Забавна наука“, и професионални актьори стартирахме проект по поставянето на образователно представяне. Нарекохме го проект „Образователна грама“. На учителите предложихме ролята на експерти, които наблюдават процеса и помагат в дисциплинарното овладяване на децата в процеса на работа.

Втората година няколко от учителите сами изяха готовност да се включат в някои от дейностите, които съпровождат процеса на поставянето на образователното представяне, а именно: подготовката за ролево превъплъщаване на децата, ръководството на няколко репетиции, изработването на декори. Това частично включване в театралната дейност им даде самочувствие и увереност, че с голяма част от компонентите в

процеса на поставянето на представлението ще могат да се справят и самостоятелно.

Третата година имаме учители, които сами поставиха образователна пиеса. Нуждаеха се само от подкрепа, която да ги подпомогне с креативни идеи относно режисурата, да конкретизира сценично някои роливи взаимодействия и да стимулира към продължаване на работата до крайната ѝ реализация.

Тези учители определям като иновативноориентирани учители заради това, че приложиха един нов модел на работа. Те могат да бъдат интервюирани и техният практически опит да доведе до обективен отговор на изследователския въпрос: кога един модел има вероятност да бъде приложен в практиката?

С намирането на учители, които да формират групата на традиционно ориентираните учители, нямаше голям проблем. По-голямата част от учителите споделят, че традиционните методи и техники, които използват, напълно ги удовлетворяват и посредством тях постигат отлични резултати и с учениците, и те самите се чувстват удовлетворени. Всички са посещавали различни курсове за квалификация, но по различни причини са продължили работата си по традиционно вече формирования от тях начин. Директорите на училищата ги определят като авторитетни преподаватели в лично формираната им колегиална йерархия на училището.

2. Изследователският метод

Изучаването на един феномен чрез въпроси и отговори е често използвана практика в образованието. В основата си той представлява критичен преглед на изпълваща се латентна променлива, скрита в мислите или нагласите на изследваното лице. В това изследване ще използваме интервю, което представлява лична среща между изследваните лица и изследователя. За да се гарантира валидността на изследването, е важно да се гарантира, че има пълно съответствие между изследването и изследвания обект, т.е. дали едно изложение предава точно социалните явления, за които говори (Силверман, 2008). Вътрешната валидност се гарантира от подбора на респонденти, които си приличат по история, съзряване или инструменти и методи, които използват. В това изследване тези обстоятелства, свързани с изследваните лица, са гарантирани. Външната валидност не може да бъде гарантирана, доколкото извадката е твърде малка, което я прави непредставителна. Това обстоятелство не гарантира на изследователя, че резултатите от изследването могат да се пренесат и върху други случаи. Тъй като валидността по принцип се разглежда като въпроса за истината, то за да не напуснем полето на здравия разум, ще се придържаме към прагматично ориентираните теории, за които истината е в приемането ѝ от наблюдателите, ползващи разумна спекулация. Смяя да насоча читателя към приемане или отхвърляне на предложените идеи в зависимост от идеята му за възможна перспектива на представеното, а не към конкретен пренос към всяко подобно явление. Това е и един отговор, който би се появил у онези, които биха намерили изключения от идеите на изследователя.

Проведеното интервю с респондентите е за извличане на данни. Тъй като по време на интервюирането комуникацията е пряка, което непременно води до преговори и договаряне, а оттам – и до съвместно конструиране на данни, съществува опасност от доминация на водещия на интервюто върху изследваните лица. За да се избегне това влияние и да се компрометират данните, се проведе интервю с две фокус групи. Типичната фокус група има 6 участници (Морган, 2008) и така бяха съставени групите в това изследване. Всяка група е с хомогенен състав – участниците споделят общи нагласи, опит, професия или всичко това заедно. Във фокус групата всеки респондент има време да сподели своето мнение за около 10 мин. Групата работи заедно около 60 минути. Това е време, в което всеки може да чуе мнението на всеки от участниците. Работата на групата беше записана с диктофон и данните обработени допълнително.

В проведеното изследване изследователят формира две фокус групи с по 6 участници. Едната група е от участници, които за целите на изследването ще наричаме т.нар. традиционалисти, и втората група от учители ще наричаме т.нар. иноватори, т.е. онези, които приложиха на практика образователна грама. За да не се допусне доминацията на интервюиращия върху отговорите на изследваните лица, се предложи използването на въпроси, структурирани като фокусирано интервю, които групата получава написани и всеки отговаря последователно на всички от тях през групите. Поредността при даването на отговори се сменя, за да се избегне вътрегрупово влияние. Фокусираното интервю е съсредоточено върху субективните отговори на участника в ситуации, в които той е попадал и които предварително са анализирани от изследователя.

3. Въпросите на изследователя към изследваните лица

Какви въпроси да се задават, за да се достигне до отговор на въпроса защо само изключително ограничен брой от новите идеи в образованието се прилагат на практика и какви са водещите мотиви някои от тях да се приложат от учителите?

Сложен въпрос, тъй като вече сигурно никой не знае какво точно означава да си добър учител. Директорите на училищата се нуждаят от учители, които, от една страна, да привличат добри ученици, но от друга – да са толкова толерантни към всеки ученик, че независимо дали е добър, или не, да не позволяват напускането му на училището. Родителите предпочитат учители, които да са експерти в своите области, за да подготвят децата им добре, но и да се отнасят с тях добронамерено и уважително. Политиците искат учители, които да приемат ролята си и да подкрепят политиката им.

Учителите задействат само онези свои усилия, които са стимулирани от фактори, които са влиятелни за тях. Това обичайно са стимулите, идващи от директорите на училищата и от политическата власт, която управлява в различните периоди, т.е. в действие се включват мотиви, които са свързани с финансирането на училищата и личната финансова зависимост, т.е. мотивите за запазване на вече съществуващото статукво. Разбира се, във всяка система има изключителни професионалисти, които въпреки наложилите се обстоятелства работят със свой уникален почерк и сътворяват собствен, професионален профил, т.е. задействат мотиви от високите нива за самоусъвършенстване и постигане на високи цели, отнасящи се до добруването на другите.

Въпросите, които формулирахме към респондентите, имат за цел да регистрират отговори, които да уловят две тенденции – консервативна и иновативна. Консервативната тенденция е тази, която описахме като зависима от очакванията, идващи по линия на значимите властови фактори към поведението и развитието на учителите.

Въпросите трябва да подпомогнат обаче и получаването на данни относно иновативната тенденция, т.е. онази, която се развива от учителите, които се самотивират за по-високи цели в работата си и професионалното си развитие, които невинаги хармонират с външно формираните очаквания.

Поставихме на двете фокус групи 7 въпроса:

1. Зная ли какво се очаква от мен като учител? Дайте конкретни примери.
2. Ходили ли сте на квалификация, която Ви е била интересна? Дайте примери.
3. Научили ли сте нещо ново на работното си място? Дайте пример.
4. Прилагате ли в работата си наученото по време на квалификация?
5. Кое ново за вас откритие прилагате в работата си с учениците? Дайте пример.
6. Имате ли професионален партньор, с когото можете да споделяте постигнатото в работата си? Дайте пример, ако можете.
7. Как можем всички да се развиваме професионално?

Разглеждаме тези въпроси като конфигурирани в три различни групи, които ще ни заредят с информация в три различни аспекта, а те са:

Първа група: **Инвестирал ли съм в себе си?**

Втора група: **Какво съм дал на другите в резултат на инвестицията?**

Трета група: **Имам ли нови идеи за споделяне?**

С първите три въпроса (първа група) целим да получим отговор на въпроси за това какво правят учителите за собственото си професионално развитие, т.е. какви усилия са употребили, за да получат по-добра квалификация. Ясно е, че всеки иска да промени перспективата за себе си. Да се види отстрани и да прецени дали се намира в позиция, която му позволява да се изяви. Така формира обективна представа за самия себе си в ролята на учител.

Втората група въпроси цели да проникне в реалната педагогическа практика на учителите. Тук ще потърсим отговори за това дали и кога си заслужава според тях да променят работата си. Какво ще им донесе промяната? Имат ли нужда от нея?

Третата група въпроси е отнесена към намирането на професионално признание и партньорство. Ако го намират, това би определило и работното място като работещо и учещо се работно място. Усилията им не са били напразни и това ще означава, че ще имат стремеж да продължават да работят усилено и иновативно. Ако това не се случва, то тогава разочарованията стават естествен спътник в работата и тя може или да бъде преустановена, или да продължи в тотално дистанциран от всички и всичко формат.

Трите групи въпроси се намират в неразривно единство и представляват един път, който последователно се изминава от всеки, който трупа професионален опит. Всеки го преминава уникално. Едни учители само получават информация за себе си и развитието на образователните науки и избират да вървят бавно по утъпкания път и да не нарушават правилата. Други разбират, че могат да следват скрити досега пътеки, да използват по-бързи „превозни средства“ и избират тях, за да стигнат по-бързо, по-лесно или по-близо до целта.

Пълния текст четете в сп. „Педагогика“, кн. 2

Болестта срещу удоволствието

*Откъс от „Болестта срещу удоволствието:
Употреби на метафората на болестта
в първите две десетилетия
на комунистическия режим в България“*

Гергана Попова

Югозападен университет „Неофит Рилски“

Целта на този текст е да се проследят някои аспекти на сложното и многопосочно отношение на социалистическата власт към човешкото тяло. По-конкретно изследването анализира как метафората на болестта и нейните производни участва при конструирането на един специфичен идеал за човешко тяло: едновременно асексуално и жизнерадостно, полезно и здраво, безполово и богро. В подобен контекст болестните метафори с непосредствения ужас, който всяват, заемат централно място сред комунистическите биополитики в опита за радикално подчиняване и опитомяване на човешкото тяло.

Този опит започва още веднага след Девети септември с множество рестрикции спрямо сексуалността. Така например, макар в наказателните закони и кодекси да се инкриминира единствено сводничеството, проститутките биват въдворявани в лагери или интернирани според законите за трудово-възпитателните общежития, за трудово мобилизиране на безделници, за борба с хулиганството, за изселване на лица с непродуктивни доходи и т.н. Преследват се хомосексуалните действия, а дори след декриминализацията на актовете между пълнолетни лица от един и същи пол много хомосексуални прояви продължават да се наказват чак до

Заглавието е на редакцията

www.philosophy.azbuki.bg

Главен редактор

Доц. д-р Георги Апостолов

E-mail: apstlv@swu.bg

Редактори

Д-р Атанаска Чолакова

0889 22 20 42

Николай Кънчев

0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: philosophy@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Философия“,
кн. 1/2016:**

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ

*ИСТОРИЯ
НА ФИЛОСОФИЯТА*

Синергийно-антропологична интерпретация на исихазма
/ Георги Белогашев

Връзката с „Другия“ – приемане или отхвърляне, релация между „Аз“ и „Ти“ / Лучиян Милков

Деветдесет години след Фреге. Готлоб Фреге – живот и дейност / Камен Лозев

МЕТАФИЗИКА

Топика на априорното /
Силвия Кръстева

МОРАЛНА ФИЛОСОФИЯ

Ценностите – универсалии
между нормата и емпирията /
Любомир Христов

Владимир Соловьев – човешката социалност, пречупена през призмата на нравствеността (национализъм, престъпност, икономика, война и право) / Добромир Добрев

**СЪВРЕМЕННА
ФИЛОСОФИЯ**

Болестта срещу удоволствието: употреби на метафората на болестта в първите две десетилетия на комунистическия режим в България / Гергана Попова

НОВИ ЗАГЛАВИЯ

Онтологията – патосът на българския философски разум / Димитър Цацов

средата на 90-те. Порнографията е криминализирана в първите наказателни закони след установяване на комунистическата власт и санкционирането на притежанието и разпространението на порнографски произведения продължава до промените през 1989 г. В различни периоди законово се забраняват абортите по желание, незаконното съжителство, разводите по взаимно съгласие и по желание на виновния съпруг; в други – въпреки формалното им разрешаване тези практики биват силно ограничени. Наред с това мълчалива невидимост обгръща повечето от сексуалните действия и публичното пространство е почти напълно лишено от дискурсивни и визуални репрезентации на еротични тела и действия.

Така един своеобразен сексуален аскетизъм се превръща в органична черта на социалистическия живот, особено в първите десетилетия на режима. Тази тенденция, датираща от беседите на Ленин за половия живот, но и удобно синхронизирана с патриархалната досоциалистическа традиция и „половата свитост“ на българина (Гудиков, 1934: 123 – 132), съпътства почти изцяло развитието на българския социализъм. В рамките на един от затворените му кръгове – „възпитаваме се да се трудим, но се трудим, за да се възпитаваме“, сексуалността изглежда като враждебна стихия, като мощна антисоциална страст, която отклонява от трудовата дейност, разрушава другарските взаимовръзки между хората и нарушава комунистическия морален порядък; а в квазипротестантското „освещаване“ на труда намира израз очевидно предпоставената от партийните доктринери необходимост от репресиране на сексуалните инстинкти с оглед запазване трайността на комунистическото управление.

Утопичното изравняване на сексуално и политическо освобождение от популярните философско-политически теории на Запад през 60-те години в социалистическото общество е огледално концептуализирано чрез възприемането на повечето сексуални действия, жестове, прояви като актове с политически характер, на силно сексуализираното поведение като антисоциалистически начин на живот. Приблизвайки в секса сериозна заплахата – от една страна, заради деканализирането на човешка енергия от трудовите и обществените задачи, от друга – заради ирационалността на създаваните от удоволствието междуличностни връзки и оргиастични състояния, способни да взривят обществения порядък, парадоксално властта в България, макар и с отрицателен знак, признава на сексуалността мощта, приписвана от най-големите ѝ апологети – от Райх до Маркузе. Затова от самото си установяване комунистическият режим воюва със сексуалността, опитвайки се чрез ограничения, санкции и табута да я овладее и дори заличи в редица нейни проявления и характеристики.

От друга страна обаче, безспорно сред постиженията на българския социализъм се нарежда неговата биополитика, която обезпечава сигурността на телата, подсигурирайки нуждите от храна, здравеопазване, хигиена, отопление и т.н. През 1951 г. е въведена безплатната медицинска практика, чийто обсег се разширява след приемането на Закона за народното здраве през 1973 г. Откриват се болници и поликлиники, форсирано се подготвят медицински кадри с висше и полувисше образование, в учебните заведения, институтите и предприятията работят лекарски кабинети. С особени грижи от страна на народната власт се ползват децата и майките, като това положение е узаконено още в Конституцията от 1947 г.

Постоянно усъвършенстващото се законодателство в тази област от 50-те до 80-те години предвижда също множество здравни грижи за децата и майките: специализирани мерки за борба с безплодието и недоизносването на плода; изготвяне, въвеждане и спазване на норми за охрана на труда на бременните и майките; развитие на детската гинекология, редовни профилактични прегледи за децата, включително и с посещения по домовете и др.

Наред с това, базирана на материалистическа основа, комунистическата идеология не концептуализира тялото като ненужен предмет-пречка за постигане на духовен опит, напротив – за него се говори в категориите на „бодрост“, „здраве“, „жизнерадостност“. Законите „за развитие на физическата култура и спорт“ постоянно се изменят с оглед на все по-голямото масовизиране и разгръщане на тези дейности, строят се физкултурни салони и спортни зали, провеждат се спортни празници, по манифестациите младежи и девойки показват здрави и стегнати тела. Мащабните демонстрации на телесната мощ на комунизма в епифаниите на народа по манифестациите и парадите също представляват силно разпространен тоталитарен прийом. Природните и приложните науки въпреки своята идеологизация постигат сериозни успехи в различни клонове – включително и в изследвания, свързани с човешкото тяло. И ако сексуалността остава голямата тема табу на социализма, други аспекти на тялото са тематизирани с физиологическа точност и в много случаи превърнати в нарицателни. Често срещаните телесни метафори на различни социалистически реалии (напр. Кремиковци е каменното сърце на Родуната, електрическата мрежа е нейната кръвоносна система, Съветският съюз е слънцето и въздухът за всяко живо същество и т.н.) са именно от такъв порядък. Те онагледяват света с възможно най-близките образи от организмичната структура на тялото, строго запазвайки обаче неговата социално наложена безполовост.

Оцветено в друг вид идеологическа реторика, това двойно отношение както към трубовото, така и към едно сякаш вегетативно, безполово тяло, от една страна, и към хедонистичното тяло, от друга, има дълга предистория в модерното западно мислене и политически практики. В подобна перспектива разказът на Мишел Фуко за модерното раждане на дисциплинираното тяло предлага своеобразен ракурс за осмисляне и на комунистическите практики.

Според Фуко „дисциплинираното тяло“ се появява едновременно в два регистра: на анатомо-метафизиката, извеждаща генеалогията си от анализите на Декарт, и на технополитиката, произхождаща от военните, училищни и болнични правила, както и от практическите методи за контрол и корекция на действията на тялото. Ако анатомо-метафизиката тематизира тялото като обект на изследване, то технополитиката го подчинява и същевременно кондензира и извлича неговите сили. Анализируемостта и манипулируемостта на тялото намират пресечната си точка в образа на „човека-машина“ на Ламетри, който е както познаваем материален обект, така и механизирани автомат, чийто основен предикат и в двата случая е понятието покорство. В този смисъл, модерната епоха ражда покорни, дисциплинирани тела, едновременно изследвани и усъвършенствани, овладявани и използвани.

Близък до представата за тялото-машина е и теоретичният конструкт на естественото тяло, тялото-вид, „тялото-организъм“. В исторически план, неговото възникване се свързва с „естествения човек“ на Русо и по-късно – с антропологическата философия на Фойербах. Използваният от Фойербах термин „антропологич-

тъм“ е избран, за да обозначи един – противопоставящ се на идеалистическия – нов философски подход, в чийто център стои понятието за реалния човек като част от природата. Според Фуко подобна замяна на представите за рационализирания телесен механизъм с тези за естественото тяло се извършва през XVIII в. в хода на развитие на дисциплинарни практики. Естественото тяло, заместило тялото-машина, също се превръща в прицелна точка както на нови форми на знание, така и на нови механизми на власт. То е тяло, обективизирано в теоретичните дисциплини на биологията, физиката и анатомията, и различните тематизирани го изследователски направления се центрират върху биологични процеси като размножаването, ражданията и смъртността, здравето, продължителността на живота (Фуко, 1993: 187 – 188). На свой ред, това научно знание обслужва множеството политически и икономически практики, целящи подчиняването на телата, но вече в качеството им не на рационално работещи механизми, а на гресирани живи същества (Фуко, 1998: 164).

Възникнал в научната традиция на просвещенското мислене, социализмът заимства както от модерните теоретични представи за обективизираното в модуса на машина или организъм тяло, така и от политическите техники на неговото овладяване. От друга страна, тези представи биват съществено модифицирани в комунистическите доктрини и практики.

В подобен план може да бъде разглеждан концептът за тялото-машина, който, макар и рядко срещан като езикова фигура, заема централно място сред доминиращите интуиции за тялото през първите две десетилетия след установяване на комунистическата власт. Изграждащото се върху нов икономически и идеологически фундамент общество в постоянен сблъсък с голяма част от останалия свят ясно изказва нуждите си не от наслаждаващи се, а от работоспособни и бойки тела. Въпреки че веднага след Девети септември работниците представляват доста нисък процент спрямо населението в страната, а и в рамките на самата комунистическа партия, на преден план излиза персонажът на работника, който завладява еднотично почти цялото йерархизирано символно пространство. Любовта към комунистическата партия и родина се обвързва с любовта към труда, наложена в качеството на базисна добродетел. Моралът на социалистическия човек във всички свои аспекти бива неизменно дефиниран чрез отношението към труда. Истинският комунист е концептуализиран като ударник в труда, докато мързелът и лентяйството представляват явен симптом за недостатъчна комунистическа преданост. Тази идеологическа схема представя безделието като благоприятна почва за развитие на нравствени и физически пороци и обратно – вътрешната поквара неизменно се разкрива в нежеланието за работа. Така в ранносоциалистическите визии идеалното човешко тяло се явява във фигурата на един безполов, асексуален, максимално производителен телесен механизъм. От своя страна, фундаменталната за социалистическото общество трудова активност се разглежда едновременно в качеството си на резултат от задвижването на този механизъм, но и на условие за неговото оптимално състояние. „Човешката машина се подчинява на същите принципи, на които се подчинява коя да е разумно построена машина. За всяка машина е предвидено да развие известен капацитет, да извърши известна полезна работа. Очевидно трудът е необходим елемент за самия живот“ – пише в разгара на бригадирското движение и трудовите мобилизации г-р Стоян Кадиев в претендираща за научност статия, интересна единствено с откритото въвеждане в употреба на метафората за „човешката машина“. В своеобразната двусмисленост на думата „полезен“ – като преследващ прагматичен резултат и като подsigуряващ здравето – трудът е полезен и по този начин „производителното“ и „здравото“ тяло се сливат. Тялото е здраво, когато в труда изразходва максимално своя потенциал, и болно, когато бездейства и се отдава на наслади и развлечения.

Пълния текст четете в сп. „Философия“, кн. 1

Какво е културното наследство на българските диаспори

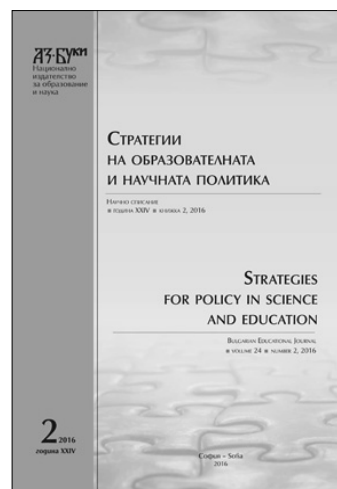
Откъс от „Съвременната езикова ситуация и межкултурната комуникация в българските общности в чужбина (Някои аспекти, свързани с обучението по български език)“

Росица Пенкова

Софийски университет „Климент Охридски“ –
Департамент за информация и усъвършенстване
на учители

След демократичните промени през последните 25 години се забелязват последователни действия на българите, живеещи в чужбина, по чиято инициатива се учредяват български дружества, които създават свои неделни училища, вестници и списания, публикуват се произведения на поети, белетристи и публицисти от българските общности. В някои страни от Централна и Западна Европа (Унгария, Чехия, Словакия) след 1989 г. се обновява дейността на съществуващите дружества, на българските училища и културни институти, създават се нови граждански и държавни структури на самоуправление на българските общности. Засилва се интересът на изследователите в областта на историята на българските преселници в Молдова, Украйна, Унгария и пр. Вниманието в социолингвистиката се отделя на проучването на речевото поведение на емиграцията, което позволява да се проследи „ерозията“ на българския език в речта на отделните индивиди и поголемите социални групи (Вигенов, 1990: 57, Сотиров, 1999). Интересът на изследователите в областта на лингвистиката се насочва към българските землища, които остават извън територията на страната,

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Ирина Колева
E-mail: kolevaira@gmail.com

Редактори

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Д-р Албена Симова
0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Стратегии
на образователната
и научната политика“,
кн. 2/2016:**

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ПАРАДИГМИ

Съвременната езикова ситуация и межкултурната комуникация в българските общности в чужбина / *Росица Пенкова*

Проявление на културните зависимости при тестовото

оценяване през призмата на международните сравнителни изследвания на постиженията на учениците / *Наталья Василева*

РЕФЛЕКСИЯ И ОБУЧЕНИЕ

Рефлексивният подход: методология, парадигми и факти / *Ирина Колева*

„Стратегическо мислене – метапознание – рефлексия“ в практическото обучение на студенти педагози / *Николай Цанков, Веска Гювийска*

Учебно-познавателните задачи по „Химия и опазване на околната среда“ за формиране на рефлексивни умения / *Магдалена Шекерлийска*

От базови методически подходи за трансверсални компетентности до индивидуална учебна книга / *Яна Рашева-Мерджанова*

Концептуален модел на рефлексивния ресурс на педагогическите функции на учителя / *Диана Железова-Миндизова*

Професионална компетентност и рефлексия на учителя по природни науки. Резултати от анкетно проучване / *Нели Димитрова*

тъй като българските диалекти съществуват и се развиват по света – там, където в миналото са се преселили компактни групи българско население (Чукхеи, 1994: 45). В различните страни днешната езикова ситуация в българските общности има своя специфика, в която се отразяват и езиковите характеристики на българските преселници през последното десетилетие на XX век. Изследванията се насочват най-общо към изучаване на историческото минало на българските общности в чужбина (Грек и Червенков, 1993; Кирай, 1992; Дончев 1995). Извършват се и по-частни проучвания на отделни български говори (Зоя Барбалова, Иваничка Георгиева, Галин Георгиев и др.). В областта на литературната критика се правят опити да се представи творчеството на съвременни поети, белетристи и публицисти с български произход от Украйна, Молдова, Румъния, Унгария и пр. В областта на междиязнанието е изследвано тематизирането на българските общности в чужбина в български периодични издания (Йорданова, 2009: 200 – 214). По въпросите на българите в Украйна и Молдова изследвания осъществяват и специалисти на СУ „Св. Кл. Охридски“ – ДИУУ (Боримечков, Стоянов).

Все по-настойчиво се налага необходимостта да се изследва културното наследство през последните 25 години на българите, живеещи в Централна и Западна Европа, с оглед на настъпилите законодателни и социални промени в тези български общности, като акцентът се поставя върху:

– създаването на граждански и държавни структури – дружества, местни самоуправления, неделни училища, читалища, музикално-танцови състави и граматични формации;

– промяната на езиковата ситуация;

– динамиката на медийните продукти – печатни и електронни вестници и списания, телевизионни и радиопредавания, блогове и форуми;

– произведенията на поети, белетристи и публицисти от българските общности в чужбина.

В изложението тук се поставя акцент предимно върху промяната на езиковата ситуация и межкултурната комуникация, осъществявана в българските общности в чужбина.

Културно-историческата и езиковата ситуация на българските общности извън границите на България се променя в съответствие с промените в съвременната действителност у нас и в страните, където има български общности.

В своето историческо развитие езиковата ситуация на българската общност извън пределите на България периодично се променя, като към езиковите елементи от един говор се наслояват езикови факти: от официалния държавен език; от груг език (например от руския език в Молдова и Украйна); от други български говори; от българския книжовен език.

В съвременната **езикова ситуация** се наблюдават разслоения, които се свързват с речта на различни прослойки в днешните български общности по света. В отделните групи са се установили различни отношения, от една страна, между книжовен език и диалект, а от друга – между българския език и официалния държавен език в страната, в която живеят българи. Тези взаимодействия на езикови елементи лежат в основата на разделението: 1) преселници (рогени в България и преселили се в чужбина) – стари и нови; 2) потомци (рогени в чужбина) – от едногаметно семейство и от смесен брак.

Езиковата ситуация на българската общност в някои страни води своето начало от далечното минало. Например историята на преселването в Унгария се свързва още с времето на падането на България под османско иго, когато българи се заселват не само покрай южните граници на тогавашна Унгария, но дори и в близост до столицата Буда. След потушаване на Чипровското въстание много български семейства се заселват на територията на Унгария. През XVIII век тук идват търговци от балканските земи, включително и българи. Благодарение на вековното съжителство на българските преселници, както и на странстването на българските търговци, Унгария се оказва позната земя за новата вълна гурбетчии – българските градинари, през XVIII – XIX век.

Според начина на производствена дейност и вътрешния живот на преселниците изследователите днес открояват три периода на заселване: гурбетчийски период – до 1914 г.; период на уседнал живот – между двете световни войни; период на окончателно обособяване на етническа общност – от 50-те години на нашия век (Дончев, 1995). Обществено-политическите и социално-икономическите промени, настъпили след 1989 г. в България и в Унгария, изискват да се открие и четвърти период: утвърждаване на българско малцинство в Унгария – от началото на 90-те години.

Всеки от тези четири периода се характеризира с промени в културната и езиковата ситуация. Българските градинари използват български език в градината и на пазара, като постепенно естествено от речта им отпадат думи, които означават по-стари понятия в градинарството (дюкян, тайфа, газда, надничар, чирак и др.). Връзките с родината и общуването с рогини от България позволяват навлизането на по-нова професионална лексика (магазин, оранжерия, шофьор, работник и др.). Диалектните думи се пазят (бахча, кервиз) и битуват заедно с нови думи (банан, ананас), както и с изобилие от унгарска лексика, в някои случаи своеобразно побългарена (наранч, вместо портокал; кочито, вместо колата; машката, вместо чантата и др. пог.). Българският книжовен език се разпространява чрез училището, чрез проявите на Българския културен институт, като носители на книжовния език през третия период стават и българските студенти, които учат в Унгария, а по-късно започват да работят и живеят там. Катедрите по българска филология също позволяват да се увеличи делът на книжовния език.

Особено динамичен е четвъртият период, свързан с най-новото време, в което се развива българската общност и се утвърждава като национално малцинство в Унгария. Това е период, когато отново се засилва преселническата вълна от България към Унгария. Преселват се рогини и близки на постоянно живеещите вече в Унгария български градинари. Техните професии вече не са толкова свързани с градинарския занаят. Свободната пазарна икономика им позволява да разкрият свои фирми с широк предмет на дейност. Реализация в унгарската действителност намират и български студенти, завършили в Унгария предимно технически специалности.

Промените в културната и езиковата ситуация се обуславят, от една страна, от новите преселници, носители в различна степен на българския книжовен език и на елементи от различни български говори. Данните показват, че вече в Унгария са се заселили българи от над 200 селища в България. От друга страна, утвърдилата се като национално малцинство българска общност в Унгария има възможност да осъществява културно-информационна и образователна дейност.

Създават се местно и републиканско самоуправление, които се вписват в държавната управленска структура. В дейността си Българското самоуправление

се стреми да привлече млади образовани хора, носители на българския книжовен език.

От 1992 г. започва издаването на списание „Хемус“ на български и на унгарски език. С много добро външно оформление, оригинални статии и компетентно подбрани литературни творби, списанието се стреми да задоволи културните интереси и потребности на българите интелектуалци в Унгария. Информация за живота на българската общност в Унгария, както и за някои събития в България местноживеещите българи получават и от „Български вестник“ (по-късно „Български вест“) – издание на Българското републиканско самоуправление.

Седмичното половинчасово предаване на български език по унгарското радио (радиопрограма „Кошут“; българско предаване по Унгарското радио MR4) дава възможност да звучи в ефир българска музика, да се говори за актуални събития в България, да се представя най-важното за българската общност в Унгария. Темите от живота на българите от Унгария и културни програми се представят в телевизионното предаване „Рондо“, което се излъчва веднъж месечно по унгарската телевизия на български език със субтитри на унгарски.

Забележителни гати и годишнини, български народни обичаи и празници се честват редовно в българския културен дом. Музикални и граматични състави от България гостуват често по покана на дружеството. Местните българи имат възможност да слушат съвременна българска реч, да се докоснат пряко до днешната култура на България.

Културната дейност в българската общност се осъществява и чрез създадените танцови фолклорни състави: „Янтра“ (с участието на български младежи), „Росица“ (с участието на по-малки ученици), „Мартеница“ (с участието и на унгарци). Драматичната формация „Малко театро“ изнася представления пред общността на български език. Фондация „Про скола Булгарика“ подкрепя културни и образователни проекти на българите от Унгария.

Така езиковата ситуация на българската общност в Унгария през четвъртия период е доста по-различна, отколкото през първите три периода, през които диалектният говор се пазил и се предавал от родителите на децата. Същностната черта на днешната езикова ситуация също е билингвизмът, който все по-често при младото поколение се среща като асиметричен в полза на унгарския език, както това е през третия период. Все по-силно влияние върху езиковата ситуация през четвъртия период оказва българският книжовен език, като се разпространява обаче не само чрез училището и чрез проявите на Българския културен институт, но и чрез структурите, създадени от самата българска общност в Унгария, което е особено важно, тъй като е характерно за този последен период от развитието на езиковата ситуация.

През последното десетилетие на XX век се извършват и промени в същността и организацията на образователния процес в българското държавно училище в Будапеща, което функционира според българските Държавни образователни стандарти. Целта е училището да стане конкурентоспособно в условията на унгарската действителност и да се засили мотивацията за учене в него. Финансовата невъзможност обаче от страна на българското образователно министерство да поддържа българско училище в Будапеща доведе до оттегляне на българската държава и преминаване през 2009 г. от обучение в българско държавно средно общообразователно училище към обучение в съботно-неделно училище с изучаване на български език. От Българското републиканско самоуправление е създадено Училище за роден език.

Български държавни училища, в които обучението е на български език и се работи по учебен план и програма според българските образователни изисквания, все още функционират в Чехия и Словакия, където протичат също процеси на промени в българските общности.

Все по-честа става практиката българският език да се изучава в неделни училища към българските дружества или като предмет в училищата на някои държави, където живее компактно българско население.

Преселилите се през последните години българи в Западна Европа и Америка вече изпитват нужда децата им (потомците) да изучават български език в училище. Те създават в българските общности в чужбина неделни училища, които обикновено сами финансират. Така по света вече функционират над 200 училища, които се обединяват в своя асоциация с цел да се насърчава изучаването на български език в тези училища, като се установяват отношения с българските образователни институции. По проекти (например по програмата „Роден език“) българското Образователно министерство финансира някои от дейностите. Преселниците и потомците в една или друга степен формират естествено езиковата ситуация. В нашите изследвания в Унгария (Пенкова, 1999), Украйна и Молдова (Пенкова, 2001), в някои западноевропейски страни и в Америка се интересуваме преди всичко от потомците, доколкото те изучават предимно българския език в чужда езикова среда (Пенкова, 2013). Предмет на анализ са нагласата им за изучаване на български език в училище и техните типични слабости и грешки в речевото им поведение.

След демократичните промени и възстановяването на държавите от бившия Съветски съюз, като Украйна и Молдова, се ограничава тенденцията на асимилиране на младото поколение българи. Но докато младите българи от Одесска област в Украйна са носители в една или друга степен на български говори, то в Запорожка област децата дори слабо разбират диалекта на българския си род, от който произхождат. В резултат на реформите в образованието в Украйна и Молдова официалният държавен език заема вече своето определено място в училищата, като се преминава от преподаване на руски език към преподаване на украински и молдовски (румънски) език. Законът за малцинствата позволява да се осъществява обучение на езика на дадено малцинство там, където има условия за това. В Одесска и Запорожка област на Украйна, както и в Молдова има много райони с компактно българско население. Българите ясно осъзнават необходимостта да изучават родния си език. Местните дружества създават т.нар. неделни училища. В украинските училища се откриват факултативи по български език. Открит е Украинско-български лицей в град Приморск, където обаче начинът, по който се изучава български език, не отговаря на целите на обучението. Учениците, които постъпват в първия курс на лицей (VIII клас), не владеят фактически българския книжовен език и нямат учебник, по който да учат. Изпратеният от България преподавател е принуден сам да си прави програма и да използва различни материали по своя преценка, тъй като учебникът за VIII клас на училищата в България е практически неизползваем. Болградската гимназия съществува по-скоро като исторически спомен за българско училище, тъй като тя реално работи по учебен план за руско училище, но българският език все пак е предмет на изучаване. В училищата в Молдова, където има компактно българско население (Кишинев, Тараклия и пр.), българският език също е предмет, който се изучава по специално разработени учебници.

Пълния текст четете в сп. „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 2

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз Буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/425-04-70, 02/425-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз Буки“

1. Стандартни карета на вътрешна страница:

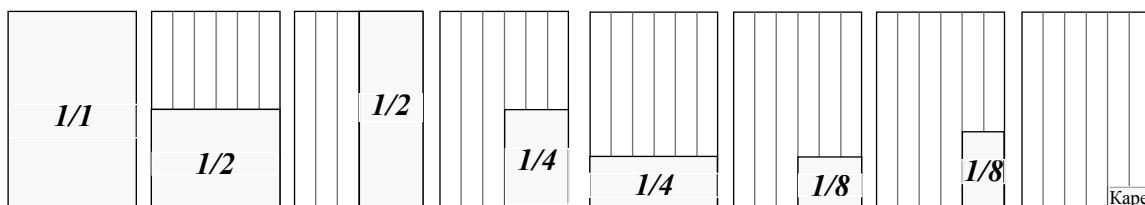
Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница - 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница - 256 мм/194 мм	410,00 лв.	460,00 лв.	510,00 лв.
- 125 мм/388 мм	410,00 лв.	460,00 лв.	510,00 лв.
1/4 страница - 256 мм/97 мм	230,00 лв.	258,00 лв.	270,00 лв.
- 125 мм/194 мм	230,00 лв.	258,00 лв.	270,00 лв.
1/8 страница - 125 мм/97 мм	115,00 лв.	129,00 лв.	135,00 лв.
- 83 мм/147 мм	115,00 лв.	129,00 лв.	135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

Цена за първа страница:

4 лв. на кв. см;

Цена за последна страница:

2 лв. на кв. см.

2. Вложки - 1000 бр. - 80 лв.

Научни списания на издателство „Аз Буки“

1. Цена за вътрешна страница (в лева)

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора корица: цена за вътрешна страница + 60% оскъпяване

3. Цена за реклама на трета корица: цена за вътрешна страница + 40% оскъпяване

4. Цена за реклама на четвърта корица: цена за вътрешна страница + 100% оскъпяване

5. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз Буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз Буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2012 г.